

N:o 5.

Ank. till Riksd. kansli den 1 maj 1902, kl. 12 midd.

Sammanstatta stats- och bankoutskottets utlåtande n:o 3, i anledning af framställda förslag i fråga om ändringar i förordningen angående en postsparbank för riket den 22 juni 1883.

Uti en inom Andra Kammaren väckt motion (n:o 69) har herr *V. L. Moll* hemställt, att Riksdagen för sin del ville besluta, att § 18 af kongl. förordningen angående postsparbanken måtte få följande förändrade lydelse:

Mom. 1. De i postsparbanken inflytande medel, som icke erfordras för löpande utgifters bestridande, insättas i riksbanken.

Mom. 2. För så stor del af dessa medel, som postsparbankens styrelse anser icke behöfva på sådant sätt hållas tillgänglig för att möta uppsägning af medel, hvilka i postsparbanken innestå, skola för postsparbankens räkning af styrelsen inköpas räntebärande obligationer, utfärdade af svenska staten eller af Sveriges allmänna hypoteksbank eller ock af kommun inom riket för lån, till hvars upptagande Kongl. Maj:ts tillstånd blifvit meddeladt; dock med rätt för postsparbankens styrelse att göra de postsparbankens medel, hvarom i detta moment är fråga, fruktbärande, *dels* intill högst en tredjedel genom utlåning mot skuldebref till kommun inom riket, med iakttagande äfven i detta fall att tillåtelse till lånets upptagande blifvit kommunen af Kongl. Maj:t med-

delad, dels intill högst en sjettedel antingen genom utlåning på högst sex månaders uppsägning mot skuldebref med säkerhet af sådana obligationer, som postsparbankens styrelse eger rätt att för bankens räkning inköpa, eller genom insättning på depositions- eller annan räkning hos bankinrättning, hvars bolagsordning blifvit af Kongl. Maj:t faststald, samt hvars grund- och reservfonder uppgå till ett sammanlagdt belopp af minst fem millioner kronor.

Sedan det sammansatta stats- och bankoutskottet, till hvilket denna motion blifvit för förberedande behandling öfverlemnad, begärt att öfver densamma erhålla yttrande af styrelsen för postsparbanken, har nämnda styrelse den 26 sistlidne februari till utskottet afgifvit sådant yttrande och deruti slutligen anført att, då styrelsen af närmare angifna skäl ej ansett sig kunna tillstyrka, att § 18 i ifrågavarande förordning erhöles i allo den förändrade lydelse, som i motionen föreslagits, och då dessutom frågan om utvidgning af omfånget för placering af postsparbankens medel syntes styrelsen ej böra afgöras endast för sig utan i sammanhang med andra dermed förbundna frågor, hade styrelsen trott sig böra hos Kongl. Maj:t hemställa om aflåtande af proposition till Riksdagen om ändring ej blott af § 18 utan äfven af §§ 8 och 21 i nämnda förordning.

Med anledning af denna postsparbanksstyrelsens framställning har Kongl. Maj:t i en den 21 sistlidne mars aflåten proposition (n:o 71) föreslagit Riksdagen att besluta, att §§ 8, 18 och 21 i förordningen angående en postsparbank för riket den 22 juni 1883 skola erhålla följande förändrade lydelse:

§ 8.

Mom. 1. Räntefoten — — — — bestämmes af Konungen.

Mom. 2. Varder nedsättning i räntefoten beslutad, träder densamma dock icke i verket förr än tre månader efter det Konungens beslut i ämnet blifvit kungjordt.

§ 18.

Mom. 1. De i postsparbanken inflytande medel, som icke erfordras för löpande utgifters bestridande, insättas i riksbanken.

Mom. 2. För så stor del af dessa medel, som postsparbankens styrelse anser icke behöfva på sådant sätt hållas omedelbart tillgänglig

för att möta uppsägning af medel, hvilka i postsparbanken innestå, skola för postsparbankens räkning af styrelsen inköpas räntebärande obligationer, utfärdade antingen af svenska staten eller af Sveriges allmänna hypoteksbank eller af kommun inom riket för lån, till hvars upptagande Konungens tillstånd blifvit meddeladt, eller ock af bolag eller inrättning, så vida i sistnämnda fall kommun med Konungens tillstånd iklädt sig betalningsansvar såsom för egen skuld för så väl kapital som ränta,

dock med rätt för postsparbankens styrelse att göra de postsparbankens medel, om hvilka i detta mom. är fråga, fruktbara,

dels intill högst en fjerdedel genom utlåning mot skuldebref till kommun inom riket, derest tillåtelse till lånets upptagande blifvit kommunen af Konungen meddelad,

dels ock, jemväl intill högst en fjerdedel, genom utlåning på högst sex månaders uppsägning mot skuldebref med säkerhet af sådan inteckning i fast egendom inom riket, som med hänsyn till läge, yttinnehåll, brandförsäkring och afkastning pröfvas innebära fullgod säkerhet, eller genom insättning på depositions- eller annan räkning hos enskild bankinrättning, hvars bolagsordning blifvit af Konungen fastställd samt hvars grund- och reservfonder uppgå till ett sammanlagdt belopp af minst fem millioner kronor.

§ 21.

Mom. 1. Postsparbankens styrelse utgöres af generalpostdirektören såsom ordförande samt fyra ledamöter, nemligen chefen för postsparbanksbyrån såsom föredragande, en af Konungen särskildt förordnad ledamot samt en af fullmäktige i riksbanken och en af fullmäktige i riksgäldskontoret, hvilka båda sistnämnda ledamöter bemälde fullmäktige hvar för sig inom sig utse.

Mom. 2. Är generalpostdirektören hindrad att i handläggning af ärendena hos styrelsen deltaga, skall såsom ledamot i styrelsen tjänstgöra den byråchef i generalpoststyrelsen, Konungen dertill förordnar; och skall i sådant fall vid styrelsens plenisammanträden ordet föras af den äldste tjänstgörande ordinarie ledamoten i styrelsen, föredragande ledamoten dock undantagen.

Mom. 3. Om sättet för ärendenas handläggning i öfrigt hos postsparbankens styrelse bestämmes af Konungen.

Enligt § 18 mom. 1 i postsparbanksförordningen skola de i postsparbanken inflytande medel, som icke erfordras för löpande utgifters bestridande, göras räntebärande genom insättning i riksbanken; och är i fråga om fruktbargörande af de postsparbankens medel, hvilka postsparbankens styrelse anser icke behöfva genom insättning i riksbanken hållas tillgängliga för att möta uppsägning af medel, hvilka i postsparbanken inestå, i nämnda § mom. 2, sådant detta mom. lyder enligt kungörelsen den 13 juli 1887, stadgadt, att af dessa medel få inköpas räntebärande obligationer, utfärdade, förutom af svenska staten eller af Sveriges allmänna hypoteksbank, äfven af kommun inom riket för lån, till hvars upptagande Kongl. Maj:ts tillstånd blifvit meddeladt, med rätt för postsparbankens styrelse att intill högst en tredjedel af de postsparbankens medel, hvarom i nämnda mom. är fråga, göra medlen fruktbarande äfven genom utlåning mot skuldebref till kommun inom riket med iakttagande, äfven i detta fall, att tillåtelse till lånets upptagande blifvit kommunen af Kongl. Maj:t meddelad.

Beträffande de föreslagna ändringarna i denna § har styrelsen för postsparbanken anført följande:

Postsparbankens skuld till vederbörande delegare utgjorde vid 1898 års slut kronor 64,033,595: 64. Under den derefter tilländalupna tiden hade i det stora hela en afsevärd återgång egt rum beträffande beloppet af allmänhetens hos postsparbanken inestående besparingar. Detta belopp utgjorde nemligen:

vid utgången af år 1899	kronor	59,934,156: 29
” ” ” ” 1900	”	56,461,391: 33
samt, i runda tal, vid utgången af år 1901	”	54,244,000: —
och den 31 sistlidne januari	”	54,239,000: —

Derest under föregående år, då postsparbankens öfverskott varit betydande, sådana bestämmelser i fråga om öfverskottsmedlens fruktbargörande varit gällande, som medgifvit styrelsen en mera vidgad rätt i afseende å medlens placering, skulle möjlighet hafva förefunnits att i tider af stigande räntor erhålla en högre utlåningsränta, hvarigenom, förutom andra fördelar, skulle hafva beredts tillfälle att höja postsparbankens inlåningsränta till en räntefot mera öfverensstämmande med den å allmänna penningemarknaden rådande. Då emellertid sådan utväg ej stått till buds, hade styrelsen måst, för fullgörande af postsparbankens förbindelser mot delegarne, dels upptaga lån, dels ock afyttra innehafda obligationer. Det belopp, som under de tre sistförflutna åren för ändamålet upplånats, hade uppgått till sammanlagdt 10,500,000 kronor, hvarå dock, hufvudsakligen genom medel, erhållna för försålda

obligationer, afbetalats tillhopa 7,250,000 kronor, så att skulden uti ifrågavarande hänseende för närvarande uppginge till allenast 3,250,000 kronor.

Vid sådant förhållande och då numera på penningemarknaden syntes råda en tendens till fallande räntor, hvilken omständighet antagligen skulle föranleda någon minskning i uttagningarne och ökning af insättningarne i postsparbanken, ansåge styrelsen tidpunkten vara inne att underkasta nu gällande bestämmelser angående placering af de i postsparbanken inflytande medlen en revision.

Vid utgången af januari månad innevarande år voro de af postsparbanken förvaldade medlen, deruti inberäknadt lån hos riksgäldskontoret samt löpande förskott från postverket till sammanlagdt belopp af kronor 5,721,945:20, placerade i statens, allmänna hypoteksbankens och kommuners obligationer till bokfördt värde af tillhopa kronor 42,384,688:47 samt i direkta lån till kommuner till sammanlagdt belopp af kronor 16,033,203:69. Den omständigheten att ifrågavarande obligationer till största delen inköpts under tider af låga räntesatser och höga obligationskurser samt att återgången i postsparbankens rörelse inträffat, innan ännu dess öfverskott vuxit till belopp af beskaffenhet att medgifva någon betydligare afskrifning å de inköpta obligationernas bokföringsvärde, hade vållat, att banken ej kunnat förrän hufvudsakligen på senare tider, då kursen på obligationer något stigit, gå i författning om försäljning af dylika värdepapper. Någon nämnvärd realisation af de fordringar, som utestode i form af s. k. kommunlån, hade ej heller kunnat ega rum, då samtliga dessa lån vore amorteringslån och den ojemförligt största delen af ifrågavarande fordringar vore uppsägbar från långifvarens sida. Den erfarenhet, styrelsen haft af förhållandena under de sist förflutna tre åren, syntes således böra mana dertill, att sådana bestämmelser meddelades i fråga om fruktbargörande af postsparbankens öfverskottsmedel, att desamma ej uteslutande placerades i obligationer och amorteringslån till kommuner.

I den af herr Moll väckta motionen har för sådant ändamål föreslagits, att åt postsparbanksstyrelsen borde medgifvas rätt att belåna sådana obligationer, som postsparbanken är berättigad att för egen räkning inköpa. En dylik utlåning på viss tids uppsägning skulle visserligen, på samma gång den erbjöde banken enahanda om ej större säkerhet än om obligationerna inköptes af postsparbanken, jemväl medföra den fördelen, att de på sådant sätt utlånade medlen kunde, om rörelsen sådant fordrade, uppsägas till återbetalning, utan att kursförlust dervid ifrågakomme. Men, utom det att en lånerörelse af antydde slag

innefattade en verksamhet, som mera egnade sig för en verklig lånebank än för en penningeinstitution sådan som postsparbanken, skulle, enligt postsparbanksstyrelsens mening, för en sådan utlåning från postsparbanken krävas en så vid marginal mellan nominalvärdet och belåningsvärdet af de obligationer, som kunde förekomma till belåning, att föga utsigt förefunnes dertill att någon väsentlig lånerörelse af nu antydda slag skulle komma till stånd.

Deremot syntes det styrelsen lämpligt, att en del af postsparbankens öfverskottsmedel gjordes fruktbarande genom utlåning mot in-teckning i fastighet. Då, såsom nyss nämnts, största delen af det fordringsbelopp, som postsparbanken placerat i amorteringslån till kommuner, vore ouppsägbar från postsparbankens sida, vore följaktligen allt hvad postsparbanken i dessa ouppsägbara lån hade utestående oberördt af vexlingen i de allmänna ränteförhållandena och lemnade alltså postsparbanken ej någon högre afkastning i tider af höga räntor. Om nu placeringen af postsparbankens öfverskottsmedel i kommunlån något inskränktes, mot det att postsparbanken i stället erhöles rätt att, såsom för närvarande vore medgifvet andra offentliga penningeinstitutioner vid placering af under deras förvaltning stående fonder, på viss tids, exempelvis högst sex månaders, uppsägning belåna fastighetsinteckningar af prima beskaffenhet och hvilkas värde kunde anses bestående äfven under mera ogynsamma omständigheter, skulle postsparbanken blifva i stånd att, under dyra penningetider med stegrad ränta å den allmänna marknaden och deraf härflytande stora uttagningar, höja inlåningsrättan, i den mån sådant befunnes nödigt eller nyttigt.

Vidare har styrelsen erinrat, hurusom till följd af de i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897 meddelade stadganden, att å medel, som i riksbanken insättas å depositions- eller å giroräkning, ej godtgöres någon ränta, äfvensom att upp- och afskrifningsräkning mot räntegodtgörelse medgifves allenast åt firmor, som hafva vexeldiskontering i riksbanken och ej sjelfva drifva bankrörelse, någon ränta numera ej godtgöres postsparbanken å de medel, som för dess räkning insättas i riksbanken. Enär emellertid postsparbanken vore skyldig godtgöra ränta å insättningar från och med månaden näst efter den, då insättning egde rum, vore det för postsparbankens ekonomi af betydelse, att postsparbanken å sin sida, så snart lämpligen ske kunde, erhöles ränta å de influtna medlen. Det vore därför önskvärdt, att de till postsparbanken inflytande medel, hvilka icke kunde omedelbart göras fruktbarande genom en mera fast placering, äfvensom den del af postsparbankens medel i öfrigt, som erfordrades för att bilda en lätt tillgänglig

reserv för mötande af möjligen ifrågakommande anlopp på postsparbankens kassa, finge, såsom ock i motionen föreslagits, göras räntebärande genom insättning å depositions- eller annan räkning hos enskild bankinrättning, hvars bolagsordning blifvit af Kongl. Maj:t faststald och hvars grund- och reservfonder uppginge till ett sammanlagdt belopp af minst fem millioner kronor.

I fråga om gränserna för de särskilda slagen af placering ansåge styrelsen, att beloppet af den direkta utlåningen till kommuner borde bestämmas till högst en fjerdedel af postsparbankens öfverskottsmedel, samt att de medel, som finge antingen placeras såsom inteckningslån eller ock insättas i enskild bankinrättning, jemväl borde begränsas till en fjerdedel af samtliga postsparbankens öfverskottsmedel.

Beträffande ofvanberörda i § 18 af postsparbanksförordningen meddelade bestämmelse, hvarigenom styrelsen medgifvits rätt att för postsparbankens medel inköpa obligationer, utfärdade af kommun inom riket för lån, till hvars upptagande Kongl. Maj:ts tillstånd blifvit meddeladt, har styrelsen anfört, att styrelsen ansett denna bestämmelse ej lägga hinder i vägen för förvärfvande för postsparbankens räkning af obligationer, hvilka väl ej utfärdats af kommun, men för hvilka kommun, på grund af Kongl. Maj:ts tillstånd, iklädt sig ansvarighet såsom för egen skuld för kapital och ränta. Dylika obligationer, af hvilka postsparbanken för närvarande innehade tre poster å tillhopa nominelt 1,785,000 kronor, erbjöde nemligen, enligt styrelsens förmenande, större säkerhet än obligationer, utfärdade af den garanterande kommunen. Om emellertid ifrågavarande § ändock komme att, på sätt styrelsen föreslagit, erhålla en förändrad lydelse, syntes lämpligt, att jemväl nyss berörda bestämmelse bragtes i uttrycklig öfverensstämmelse med det sätt, hvarpå densamma hittills blifvit af styrelsen tillämpad.

Enligt § 8 mom. 2 af förenämnda förordning, sådant detta mom. lyder enligt kungörelsen den 15 maj 1891, kan *förhöjning* af räntefoten inträda när som helst under året, medan *nedsättning* i räntefoten ej kan träda i verket under löpande kalenderår, ej heller förr än fyra månader förflutit efter beslutets kungörande. Med afseende härå har postsparbanksstyrelsen anfört, att, derest på grund af rådande penningeförhållanden postsparbankens inlåningsränta blefve höjd, det vore af ej ringa betydelse, att, efter det en lägre ränta mera stabilt inträdt på den allmänna penningemarknaden, postsparbankens räntefot jemväl sänktes, så snart lämpligen kunde ske. Vid räntenedsättning borde dock, med hänsyn till insättarnes rätt att kunna, om de sådant önskade, uttaga sina

besparingar från postsparbanken, innan den nya räntesatsen tillämpades, någon tid förflyta mellan tidpunkten för utfärdandet af kungörelse i ämnet och den tidpunkt, då den lägre räntefoten inträdde, men då lägsta uppsägningstiden för utbekommande af medel i postsparbanken vore bestämd till sextio dagar, syntes en respittid af tre månader vara för ändamålet tillräcklig. Från räkenskaps- eller bokföringssynpunkt mötte ej större hinder att under löpande kalenderår tillämpa en nedsättning i räntefoten än, såsom med nu gällande bestämmelse kunde ega rum, en förhöjning i densamma.

§ 21 mom. 1 i förordningen innehåller för närvarande bestämmelse derom, att såsom ledamot i styrelsen för postsparbanken skall tjenstgöra den byråchef i generalpoststyrelsen, som är föredragande för ärenden rörande postsparbanken.

Under de första åren af postsparbankens verksamhet, medan dess organisation ännu pågått, kunde — yttrar postsparbanksstyrelsen — en sådan bestämmelse vara lämplig och nödig, men med den ökade omfattning, postsparbanksverksamheten numera tagit, vore det för bemälda byråchef ej möjligt att, annorledes än i enstaka undantagsfall, jemväl deltaga i handläggning af ärenden inom generalpoststyrelsen, och någon på nämnda byråchef hvilande föredragning af postsparbanksärenden i generalpoststyrelsen förekomme ej heller. Vid sådant förhållande syntes i stället böra i sistberörda mom. meddelas bestämmelse derom, att såsom ledamot i styrelsen för postsparbanken skulle tjenstgöra chefen för postsparbanksbyrån, en benämning, hvilken riktigt angäfvæ arten af denne ledamots verksamhet.

I § 21 mom. 2 af postsparbanksförordningen förekommer stadgande derom, att, då generalpostdirektören är hindrad att i handläggning af ärendena hos styrelsen för postsparbanken deltaga, såsom ordförande i styrelsen skall tjenstgöra den byråchef i generalpoststyrelsen, Kongl. Maj:t dertill förordnar.

Postsparbanksstyrelsen har nu framhållit att, om äfven detta stadgande kunde vara lämpligt under de första åren af postsparbankens verksamhet, då ännu hos styrelsen för postsparbanken förekommo till behandling åtskilliga för denna styrelse och generalpoststyrelsen gemensamma angelägenheter, syntes dock en sådan anordning vid numera inträdda förändrade förhållanden ej vidare kunna anses ändamålsenlig; och då, jemlikt § 59 af den för generalpoststyrelsen gällande instruktion, sådan denna § lydde enligt kungörelsen den 21 juni 1901, de ärenden i generalpoststyrelsen, i hvilka generalpostdirektören eljest egde be-

sluta, skulle, med vissa undantag, i generalpostdirektörens frånvaro afgöras af generalpoststyrelsens ledamöter samfäldt eller af minst två af dem, syntes en liknande anordning beträffande postsparbanksärenden kunna och böra tillämpas vid tillfällen, då generalpostdirektören vore hindrad att deltaga i handläggning af ärenden hos styrelsen för postsparbanken. Dervid borde för bibehållande af den förbindelse, som gifvetvis fortfarande vore nödig mellan nämnda båda styrelser, såsom ledamot i styrelsen för postsparbanken inträda den byråchef i generalpoststyrelsen, som af Kongl. Maj:t dertill förordnades. De ärenden hos styrelsen för postsparbanken, hvilka ej vore af beskaffenhet att böra handläggas af styrelsen in pleno och i hvilka generalpostdirektören, derest han vore närvarande, egde att ensam besluta, borde i hans frånvaro afgöras af sistbemälda byråchef och chefen för postsparbanksbyrån samfäldt på sätt och i den ordning, som af Kongl. Maj:t syntes böra bestämmas, efter det styrelsen för postsparbanken fått inkomma med närmare förslag såväl i detta hänseende som i andra erforderliga afseenden i fråga om sättet och ordningen för handläggning och afgörande af de hos styrelsen förekommande ärenden. Vid styrelsens för postsparbanken sammanträden in pleno deremot borde, då generalpostdirektören vore hindrad att i sammanträdet deltaga, ordet föras af den inom styrelsen äldste tjänstgörande ordinarie ledamoten, chefen för postsparbanksbyrån såsom föredragande naturligtvis undantagen.

Ändringen i § 21 mom. 3 utgör endast en redaktionsförändring, som påkallas af den föreslagna ändrade lydelsen af mom. 2 i samma paragraf.

De särskilda förslag till ändringar i postsparbanksförordningens 18 §, som nu framlagts dels i herr Molls motion, dels i den kongl. propositionen, hafva båda till hufvudsakligt syfte att bereda postsparbankens styrelse utvidgning af området för placering af bankens medel. Behofvet af en sådan utvidgning synes ock utskottet vara till fullo ådagalagdt genom den här ofvan meddelade utredning, som postsparbanksstyrelsen i sådant afseende förebragt. Nämnda styrelse har ock enligt utskottets mening gifvit giltiga skäl för sitt af Kongl. Maj:t upptagna ändringsförslag, hvilket i de delar, hvaruti det skiljer sig från motionärens förslag, synes utskottet ega afgjort företräde framför detta.

Beträffande de af Kongl. Maj:t föreslagna ändringarna i 8 och 21 §§ har utskottet ej heller något att erinra.

Utskottet hemställer alltså,

att Riksdagen, med afslag å herr Molls i motionen n:o 69 gjorda hemställan i hvad densamma skiljer sig från Kongl. Maj:ts förevarande framställning, må bifalla det i propositionen innefattade förslaget till förändrad lydelse af §§ 8, 18 och 21 i förordningen angående en postsparbank för riket.

Stockholm den 1 maj 1902.

På det sammansatta utskottets vägnar:

HUGO TAMM.
